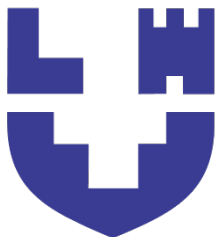

**Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет**

ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО

Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Автомобільна електроніка» галузі знань G Інженерія, виробництво та будівництво (17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації) спеціальності – G5 Електроніка, електронні комунікації, приладобудування та радіотехніка (171 Електроніка) денної та заочної форм навчання

Луцьк 2025

УДК 811.161.2 (075.8)

У 76

До друку

Голова вченої ради факультету освітніх, цифрових та соціальних технологій _____ Г. А. Герасимчук

Затверджено вченою радою освітніх, цифрових та соціальних технологій ЛНТУ, протокол № ___ від « » _____ 2025 року

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри іноземної та української філології ЛНТУ, протокол № ___ від « » _____ 2025 року.

Завідувач кафедри іноземної та української філології _____ А.П. Мартинюк

Укладач: _____ Л.В. Жванія, кандидат філолог. наук, доцент кафедри іноземної та української філології ЛНТУ

Рецензент: _____ Т.В. Николук, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології ЛНТУ

Відповідальний за випуск: _____ А.П. Мартинюк, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної та української філології ЛНТУ

Ділова українська мова та академічне письмо [Текст]:

У-76 Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Автомобільна електроніка» галузі знань G Інженерія, виробництво та будівництво (17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації) спеціальності G5 Електроніка, електронні комунікації, приладобудування та радіотехніка (171 Електроніка) денної та заочної форм навчання / уклад. Л. В. Жванія, Луцьк: Відділ іміджу та промоції ЛНТУ, 2025. 47 с.

Навчально-методичне видання вміщує теоретичний матеріал, теми практичних занять, завдання до кожної з тем, завдання для самостійної роботи, а також список рекомендованої літератури.

© Л.В. Жванія 2025

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	5
САМОСТІЙНА РОБОТА	36
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	44

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Ділова українська мова та академічне письмо» посідає важливе місце у формуванні та розвитку комунікативної професійно орієнтованої компетенції особистості та забезпечує створення і впровадження в систему вищої освіти нової фахової ділової комунікації, тобто сучасної мовної освіти.

Мета курсу – підвищити рівень загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів; поглибити практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити студентів з основними поняттями курсу «Ділова українська мова та академічне письмо»;
- сформувати чітке і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності;
- забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови з дотриманням вимог культури усного й писемного мовлення;
- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;
- розвивати творче мислення студентів;
- виховати повагу до української мови, до мовних традицій;
- сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття № 1. (2 год.)

Тема 1. Базові поняття курсу «Ділова українська мова та академічне письмо»

Питання для обговорення:

1. Українська мова – державна мова в Україні. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
2. Мова ділового спілкування.
3. Поняття мовної норми. Види мовних норм.
4. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Гдакович М. С. Синтаксичні норми у діловому мовленні: навч.-метод. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 52 с.
3. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
4. Здиховська Т. В., Данилюк О. К. Українська мова (за професійним спрямуванням): конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк, 2023. 107 с.
5. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
6. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
7. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.
8. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Базові поняття курсу «Ділова українська мова та академічне письмо» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: мовлення, літературна мова, мовна норма, норма літературної мови;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;

- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретичний матеріал охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Основою людського спілкування є мова. **Мова** – система знаків із закодованими у ній результатами пізнання людиною дійсності (система правил), система специфічних національних особливостей, характеристик. Мова є найважливішим засобом спілкування людей, одним із компонентів духовної культури суспільства, продуктом соціального розвитку. Мова абстрактна, потенціальна, відтворювана. Вона нерозривно пов'язана з мисленням і служить не тільки засобом вираження думок, а і знаряддям думки, засобом формування і оформлення думки. Без мови неможливе існування суспільства. У суспільстві вона виконує ряд важливих функцій: апелятивна функція мови – функція впливу на адресата. Волюнтативна функція мови – функція вираження волі мовця. Емотивна – функція вираження почуттів, емоцій, переживань тощо. Вона передає суб'єктивну оцінку мовця щодо відповідної ситуації. Її ще називають експресивною когнітивна – відбиває зв'язок мови з мисленням. Одна з важливих функцій мови. Її ще називають акумулятивною, оскільки мова виступає не тільки засобом пізнання дійсності, а й засобом нагромадження знань і передавання їх нащадкам. Комунікативна – функція спілкування, обміну інформацією. Це найважливіша функція мови. Номінативна – функція позначення об'єктів дійсності, їхніх властивостей та відношень між ними. Поетична – функція, що пов'язана з емотивною функцією мови і полягає у використанні образних можливостей мови для впливу на читача (слухача). Фактична – контактостановлювальна, яка привертає увагу слухача (читача), готує його до сприймання інформації. Функції, крім когнітивної, пов'язані з комунікативною.

Існування мови виявляється у її функціонуванні в мовленні.

Мовлення – реалізація мови-коду. Мовлення є формою існування живої мови, у мовленні мова функціонує і тому перебуває у постійному розвитку. Між мовою і мовленням існує діалектичний зв'язок. Мовлення не існує без мови, її словникового складу, фонетичних законів, правил граматики. Мова відносно стабільна – мовлення динамічне; мова об'єктивна й обов'язкова – мовлення суб'єктивне і довільне; мова відображає досвід колективу, а мовлення

– насамперед досвід індивідуума. Якщо у мові відбито ментальність народу, то у мовленні виявляються риси конкретної людини з її світосприйняттям, знаннями, етичними параметрами, соціальними характеристиками.

Деякі мовознавці розглядають окремо функції мови і функції мовлення. Проте таке трактування позбавлене підстав. Адже функції мови – це вияв сутності мови, її призначення, тобто її характеристики, без яких мова не може бути мовою, а реалізуються вони в мовленні. Отже, функції мови і функції мовлення – ті самі.

Літературна мова — наддіалектна, унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, яка характеризується поліфункціональністю, стилістичною диференціацією і тенденцією до регламентації. Літературна мова обслуговує основні сфери діяльності, культурні потреби народу. Головні ознаки літературної мови — її наддіалектний характер, стабільні літературні норми в граматиці, лексиці, вимові (див. *Норма мовна - сукупність мовних одиниць різних рівнів (фонетичних, лексичних, граматичних), поєднаних у висловлювання за правилами, прийнятими в суспільстві, що користується цією мовою*), функціонально-стильова розгалуженість.

Норма мовна (лат. norma – правило, взірць) – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку мови і суспільства. Норма мовна – головна категорія культури мови, а також важливе поняття загальної теорії мови. Розрізняють єдино можливі, обов’язкові норми мовні, які відбивають характерні ознаки системи мови, і норми літературної мови.

Суспільний характер норми виявляється ще сильніше, ніж суспільний характер мови. Мовна норма нерозривно пов’язана з якимось колективом мовців, а на вищому щаблі – як норма літературної мови – з певним людським суспільством, з усіма його інститутами, аж до держави включно. З цього насамперед випливає, що кожна мова може мати не одну, а кілька норм, або кілька територіальних чи соціально-групових варіантів норми, а це дуже важливо для розуміння процесу формування літературної мови та її функціонування у певному соціумі.

Норма літературної мови – це реальний, історично зумовлений і порівняно стабільний мовний факт, що відповідає системі і нормі мови і становить єдину можливість або найкращий для даного конкретного випадку варіант, відібраний суспільством на певному етапі його

розвитку із співвідносних фактів загальнонародної (національної) мови в процесі спілкування. Визначальною рисою літературної норми є стабільність, дотримання усталених, загальноприйнятих правил щодо слововживання, написання, наголошування, граматичне оформлення висловлювання. Правильність, досконалість, зразковість – характеристики, що визначають нормативну літературну мову, високу культуру мови.

Широко розповсюджена класифікація норм за співвіднесеністю їх з різними рівнями мовної ієрархії. Відповідно розглянемо такі структурно-мовні типи норм:

- **орфоепічні** (від гр. orthos – прямий, правильний і epos – мова) – норми літературної вимови;
- **акцентуаційні** (від лат. accentus – наголос) – норми, які визначають правильний словесний наголос;
- **лексико-фразеологічні** норми – розрізнення значень і семантичних відтінків слів, закономірності лексичної сполучуваності;
- **словотвірні** норми – норми, що регулюють вибір морфем, їх розташування і сполучення у складі слова;
- **морфологічні** норми (від гр. morphe – форма і logos – слово) – норми, що регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова і варіантів поєднання з іншими словами;
- **синтаксичні** норми (від гр. syntaxis – побудова, устрій, зв’язок) – норми, що регулюють вибір варіантів побудови словосполучень і речень;
- **стилістичні** норми – норми, що регулюють доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування;
- **орфографічні** норми – (від гр. orthos – прямий, правильний і grapho – пишу) – загальноприйняті правила передачі звукової мови (слів і їх форм) на письмі;
- **пунктуаційні** норми (нім. punctuation, від лат. Punctum – крапка) – правила вживання розділових знаків.

URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um55.htm>

Мовна політика — сукупність ідеол. постулатів і практ. дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи у певному напрямі. У багатонац. державах М. п. є складником нац. політики, вона віддзеркалює її принципи, відповідає панівній ідеології. Спрямування і форми впровадження М. п.

детерміновані існуючим сусп.політ. ладом, режимом правління, міжетн. відносинами в економіці, культурі, релігії тощо. М. п. здатна або закріплювати привілеї панівної мови, або ж сприяти зняттю нац. конфліктів шляхом підтримки мов нац. меншин. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um51.htm>

Практична частина:

1. Запишіть висловлювання відомих людей про **слово, мову, мовлення, спілкування** та прокоментуйте їх.

2. Підготуйте презентацію на одну із тем: “*Мова має не роз’єднувати, а єднати, лишатися найповнішим і найтоншим духовним зв’язком різних поколінь українського народу*”, “*Погляди вчених щодо походження української мови*”, “*Студентський сленг: структура та його функції*”.

3. **Замініть визначення синонімами - словами іншомовного походження. Поясніть їх написання.**

1. Збройний напад однієї чи кількох держав на іншу державу для захоплення її території, політичного чи економічного підпорядкування її народу. 2. Форма керівництва яким-небудь колективом, при якому забезпечується активність і широка участь цього колективу в здійсненні всіх заходів. 3. Рівність, однакове становище, рівноправність сторін. 4. Чужоземець, який прибув у іншу державу на постійне чи тривале проживання. 5. Незалежність держави від інших держав у зовнішній і внутрішній політиці. 6. Група осіб усередині якогось товариства, організації, партії, що провадять політику протидії, опору більшості. 7. Сукупність нерівностей земної поверхні, а також дна світового океану. 8. Глава уряду, керівник кабінету міністрів. 9. Логічний доказ, що наводиться для підтвердження, обґрунтування чого-небудь. 10. Міжнародний договір або угода з якогось спеціального питання. 11. Дипломатичний документ з викладом суті питань, які обговорюються, звичайно додається до ноти (офіційного дипломатичного письмового звернення одного уряду до іншого). 12. Електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень (наукових статей, авторефератів дисертацій, навчальних матеріалів, книжок, студентських робіт і т. ін.), що проводяться в установі.

4. Поміркуйте, від чого залежить рівень мовленнєвої культури людини.

5. Відредагуйте словосполучення: *У даний час; в минулому році; у випадку необхідності; через відсутність доказів; як можна швидше;*

коротше кажучи; обставини співпадають; по крайній мірі; по понеділках; запрошуються бажуючі; тим не менше; вільна вакансія; хворіє грипом; підписка на газети; не мішало б записати; по всіх правилах.

Практичне заняття № 2. (1 год.)

Тема 2. Стилi сучасної української літературної мови у діловому спілкуванні

Питання для обговорення:

1. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування.
2. Основні ознаки функціональних стилів.
3. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового та розмовного стилів.

Література

1. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
2. Здiховська Т. В., Данилюк О. К. Українська мова (за професійним спрямуванням): конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк, 2023. 107 с.
3. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
4. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови. Навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ: Центр навчальної літератури, 2021, 426 с.
5. Плотницька І. Основи наукового мовлення. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 251 с.
6. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Стилi сучасної української літературної мови у діловому спілкуванні» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: стиль, художній стиль, офіційно-діловий стиль, розмовний стиль, публіцистичний стиль, конфесійний стиль;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;

- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретичний матеріал охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Стиль (франц. style, від лат. stilus, stylus — спочатку загострена паличка для письма, згодом — манера письма) — різновид, видозміна *літературної мови*; манера мовного вираження у різних сферах, умовах, формах (усній і писемній) спілкування; мистецтво слова. Функціонуючи у різних сферах сусп. життя, мова набуває типових стильових ознак. Ці колективно усвідомлені різновиди мови, що об'єднують мовні одиниці за їх функц. призначенням у певні структури, становлять систему функціональних (або структурно-функціональних) стилів. Кількість і структура останніх залежить від ваги літ. мови в держ., політ., наук., культур. житті нації. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um104.htm>

Художній стиль, художня мова, мова художньої літератури — функціональний різновид *літературної мови*. Виявляючи особливий спосіб мислення, художній стиль відтворює дійсність через конкретно-чуттєві образи. Мовна картина світу письменника виконує естетичну функцію, що передбачає зв'язок між тим, хто створює художній світ, і тим, хто його сприймає. До екстралінгвістичних чинників художнього стилю належать естетичні, соціальні, психічні та ін. засади мовно-художньої творчості. Художній стиль - це особливий спосіб мислення, створення мовної картини світу.

Основне призначення художнього стилю – впливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття і волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості та естетичні смаки.

Головними ознаками художнього стилю є образність, поетичність, естетика мовлення, експресія як інтенсивність вираженості, зображуваність (конкретно-чуттєве живописання дійсності – людей, природи, явищ, якостей, властивостей, відношень). У художньому стилі все подається через призму соціальної орієнтації, світогляду, інтелекту і світовідчуття особистості (образ автора) і все зображуване спрямовується на особистість читача (слухача). Тому в художньому стилі (зокрема, в художніх творах) крім об'єктивності

реального світу існує і суб'єктивність сприйняття його людиною. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um141.htm>

Офіційно-діловий стиль - функціональний різновид *літературної мови*, що використовується в офіційному спілкуванні (між установами, окремою особою та установою, між посадовими особами; ділові взаємини на виробництві тощо). Це і стиль державних документів — указів, договорів, законів, кодексів, актів та ін. Належить до виразно об'єктивних стилів, виділяється найвищою мірою книжності. Особливості мовного оформлення Офіційно-діловий стиль зумовлений специфікою його використання. Оскільки кожний документ потребує чіткого, логічного викладу, однозначне сприймання уживаних понять, стислості, економності формулювань, то офіційно-діловому стилю не властиві експресивні вислови, питальні й окличні речення; він послуговується формулами, мовними і текстовими стандартами, **штампами** (*штамп* – мовні засоби (слова, словосполучення, речення, вислови, заклики) для вираження певної експресивно забарвленої інформації. Через масове відтворення м.ш. втратили індивідуальну неповторність, напр.: *люди в білих халатах – лікарі, біле золото – бавовна, чорне золото – нафта, битва за врожай – жнива*), **кліше** (*кліше* – стандартні, усталені мовні звороти, повторюваність яких спричинена або позамовними чинниками, або формою, жанром спілкування, напр.: згідно з викладеним вище; закон прийнято в першому читанні), **стереотипами** (*стереотип* – слово, мовний зворот, що повторюється без змін, автоматично, як усталена формула, мовний шаблон; *трафарет*), які полегшують, уніфікують ділову мову, сприяють використанню тех. засобів.

Головне призначення – регулювання ділових відносин мовців у державно-правовій і суспільно-виробничій сферах, обслуговування громадянських потреб людей у типових ситуаціях.

Головні ознаки офіційно-ділового стилю: регульовально-імперативний характер, документальність (кожний офіційний папір повинен мати характер документа), стабільність (тривалий час зберігає традиційні форми), стислість, чіткість, висока стандартизація значної частини висловів, суворя регламентація тексту. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um209.htm>

Публіцистичний стиль - 1) один з функціональних *стилів літературної мови*, призначений для передачі масової інформації; 2) емоційно забарвлена, піднесена мова з ознаками вольової оцінності (у

цьому значенні виступає синонімом до понять «ораторський стиль», «риторичний стиль»).

Сфера використання публіцистичного стилю – громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання.

Основне призначення – служити розв'язанню суспільно-політичних питань, активно впливати на читачів, переконувати у справедливості певної ідеї, спонукати їх до творчої діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, учення, знання, здоровий спосіб життя.

Сфера використання і призначення публіцистичного стилю вплинули на формування його відповідних ознак: логізація та емоційна виразність, оцінка – соціально-політична, ідеологічна, естетична, моральна, пристрасне ставлення до предмета мовлення, змісту, інформації, поєднання точності висловленої інформації, наукових положень з емоційно-експресивною чи імперативною образністю художнього конкретно-чуттєвого бачення питання чи проблеми.

Науковий стиль — функціональний різновид *літературної мови*, що використовується з пізнавально-інформативною метою в галузі науки та освіти. Поняття наукового стилю об'єднує мову різних галузей науки. Спільною для суспільної, природничої, технічної, інших сфер уживання наукового стилю є орієнтація на *книжну лексику*, на логічний виклад інформації, застосування класифікаційного підходу до опису наукових об'єктів, використання абстрактних понять, формулювання дефініцій (визначень).

Головне призначення наукового стилю – систематизування, пізнання світу, служити для повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, систематизація знань, виклади матеріалу, представлення наукових даних суспільству.

Характерні ознаки наукового стилю в *лексиці* — наявність *термінології*, використання загальнонавчаних слів тільки в одному з кількох притаманних їм у мові узагальненому значенні, тобто функціональна однозначність слова; в *морфології* — узагальнене значення граматичної форми однини іменників, за якою стоїть не окремий предмет, а поняття про клас предметів; позачасове значення форм дієслова, зокрема теперішній час постійної дії, абстрактний теперішній час або абстрактний майбутній час; у *словотворенні* — стильова визначеність абстрактних іменників з суфіксами **-ість**, **-ств(о)**, **-от(а)**, **-аці(я)**, **-изм** та ін.; у *синтаксисі* — використання іменників у дієслівній функції як іменних частин складеного присудка.

Для наукового стилю показове оформлення *тексту* — членування на розділи, підрозділи, параграфи і под., введення формул, діаграм тощо.

Конфесійний стиль. Сфера поширення конфесійного стилю — культові установи: церкви, монастирі, скити, теологічні навчальні заклади, молитовні будинки, релігійні громади, віруючі родини.

Головне призначення конфесійного стилю — допомагати віруючим у спілкуванні їхніх душ з Богом, зберігати і продовжувати культові ритуали, об'єднувати віруючих одним почуттям щиросердної віри в Бога.

Головні конститутивні ознаки конфесійного стилю: урочистість і піднесеність як стилістичні доміанти, благозвуччя, символізм та стійкість (стандартність) стильової норми. URL: <https://sites.google.com/site/stilistikamiller/home/konfesijnij-stil>

Розмовна мова — особливий різновид *літературної мови*, яким послуговуються мовці в щоденному неофіційному спілкуванні. Розмовній мові властиві наддіалектні, загальнонаціональні ознаки, і водночас вона має регіональні особливості. Розмовну мову вважають також окремим стилем літературної мови (у польській лінгвістиці з цим поняттям співвідносять поняття «культурний діалект»).

Розмовна мова характеризується вживанням *розмовної лексики* і фразеології, переважно короткими, простими синтаксичними конструкціями, експресивним інтонуванням фрази. Усна форма вираження, жести, міміка, спонтанність, невимушеність, швидкість реагування, імпровізація, емоційність, орієнтованість на слухача і на ситуацію — такі екстралінгвістичні ознаки розмовної мови, яка використовує не лише розмовну лексику, а й стилістично нейтральні слова. Поширені також звороти, синтаксичні конструкції, що передають безпосередню реакцію співрозмовника — прохання, здивування, схвалення, заперечення, відмову щось зробити, незадоволення, радість тощо. Напр.: *Диви, який! От тобі й на! Чи ти ба, як високо.* URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um83.htm>

Практична частина:

1. Визначте стилістичні умови використання та значення (відтінки значення) кожного слова з наведених рядів:

З'ясувати - довідуватися, природа - матеріал - суть, запрошувати - припрошувати, інструкція - порада - напоумлення, укласти - пакувати - упорядковувати, хист - уміння - Божжа іскра, висловлювати

- вимовляти - виговорювати, копія - дублікат - подобизна, ідея - міркування - головна думка.

2. Серед наведених словосполучень виокремте стилістично неправильні, зредагуйте їх, правильні варіанти запишіть.

Пропуск в інститут, вимкнути світло, кризисна ситуація, в силу обставин, немає потреби, взяти всіх зусиль, перегорнути сторінку, запланувати міроприємства, звернутися з проханням, думки співпадають, податкові пільги, говорити на українській мові, всі без виключення, широким планом, дійсне лице, наступна зупинка, в любий час.

3. виправте стилістичні помилки у поданих реченнях.

1. Підвівши підсумки виступів, голова зборів подякував усіх. 2. Із-за хвороби Іван пропустив концерт. 3. Просимо повідомити на ваші товари найнижчі ціни по преїскуранту. 4. Він знаходився у виключно важких умовах. 5. Кожне слово вона висловлювала повільно. 6. Студенти мало надають уваги нормативному слововживанню. 7. Присутні отримали насолоду від зустрічі з Ліною Костенко. 8. Вичерпуються запаси природних ресурсів. 9. Ні в якому випадку не можна приймати до уваги такі висловлювання. 10. Учні успішно здали екзамен з історії України. 11. Присутні задали питання гостям студії. 12. Взагалі кажучи, це мене не торкається.

4. Запишіть речення, вказавши можливі переноси. Вставте пропущені літери.

Студентське життя не можна вважати повноці...им, якщо воно обмежуєт...ся лише навча...м. Із цим твердже...ям, мабуть, погодиться більшість тих, хто особисто пройшов через студентські роки або спілкується зі студентами. Студент під час навчання має не тільки здобути професійні знання за обраним фахом, а й збагатитися духовно, підвищити свій культурний рівень, навчитися працювати і спілкуватися з людьми, дбати про своє дозвілля.

Практичне заняття № 3. (2 год.)

Тема 3. Лексикографія. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури

Питання для обговорення:

1. Словники у діловому мовленні.
2. Типи словників.
3. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
3. Здіховська Т. В., Данилюк О. К. Українська мова (за професійним спрямуванням): конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк, 2023. 107 с.
4. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
5. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Лексикографія. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: лексикографія, лінгвістичні словники, енциклопедичні словники;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретичний матеріал охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Лексикографія (грец. *λεξικογραφία*, від *λεξικόν* — словник і *γράφω* — пишу), словникарство — розділ *мовознавства*, пов'язаний зі створенням *словників* та опрацюванням їх теоретичних засад. Відповідно до цього виділяють практичну і теоретичну лексикографію. Тісно пов'язана з *лексикологією*. Л. виникла з практичних потреб пояснення незрозумілих слів, яке початково здійснювалося у вигляді глос (див. *Глосографія*), тобто тлумачення написів на полях і в тексті рукописів книг. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um38.htm>

Основні типи словників

Розрізняють два типи словників—**енциклопедичні** і **лінгвістичні** (філологічні). Між ними існують докорінні відмінності щодо реєстру слів і тих ознак, за якими вони характеризуються.

В енциклопедичному словнику, або енциклопедії (фр. encyclopedie, що походить від лат. encyclopaedia, утвореного з гр.— загальне (кругове) виховання (навчання), описуються не слова як одиниці лексичного складу мови, а наводяться відомості про позначувані ними предмети і явища в найширшому розумінні — *наукові поняття, біографічні довідки про окремих осіб, відомості про населені пункти, країни, різні події*; тощо. Необхідно відзначити, що до реєстру енциклопедичного словника входять іменники (загальні і власні) та іменникові словосполучення.

У лінгвістичних словниках наводиться інформація про слова. Вона охоплює такі аспекти, як *тлумачення прямих і переносних значень, з'ясування семантичних відношень між словами (синонімічних, антонімічних), відомості про написання, вимову або походження* тощо.

Енциклопедичні словники використовують як довідкові видання різного обсягу і фахового призначення. Існують багатотомні праці широкого профілю — загальні енциклопедії. Склад реєстру в них розрахований на подання найширшої інформації, що не обмежується виключно країнознавчими аспектами фактичного матеріалу. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um38.htm>

Практична частина:

1. Підготуйте презентацію на одну із запропонованих тем “*Становлення і розвиток наукового стилю української літературної мови*”, “*Мовні засоби наукового стилю*”.

2. До поданих ненормативних слів та словосполучень, які вживаються в наукових текстах, доберіть нормативні.

Відзив, в залежності, заключення, висновки по викладеному, відмітити, в деякій мірі, в кінці кінців, для наглядності, додати, доказувати, досвід по розробці, задіяти, констатувати, між тим, примірний, при наявності, приступати (до чого), навик, мова йде про, перерахувати, підготувати, не дивлячись на, направляти, область виробництва, оточуюче середовище, по крайній мірі, поступати, пред'явити, при виробленні, признавати, приймати до уваги, приміняти, при таких умовах, рішення проблему, рахувати що, протиріччати, намітити.

3. З'ясуйте значення іншомовних слів, навести зразки вживання у мовленні кількох із них (на вибір).

Толерантний, філігранний, конкретизація, кондиція, канон, тоталітарний, традиція, сентенція, коледж, павільйон, комюніке,

панно, сенсорний, примітив, привілей, брифінг, приватизація, престиж, стабільний, інтелігент, інтелектуал, катастрофа, стимул.

4. Утворіть від наведених власних імен форму кличного відмінка, прокоментуйте особливості вживання закінчень.

Андрій, Анатолій, Богдан, Борис, Валентин, Валерій, Віктор, Володимир, В'ячеслав, Григорій, Денис, Дмитро, Іван, Ігор, Ілля, Інна, Людмила, Максим, Марина, Марія, Микола, Михайло; Надія Олександрівна, Наталія Василівна, Оксана Степанівна, Олег Петрович, Олександр Георгійович, Орест Назарович, Петро Миколайович, Світлана Юріївна, Сергій Володимирович, Юлія Романівна.

5. Знайдіть помилки у поданих словосполученнях, відредагуйте їх.

1. *Виплата членських внесків, оплата відсотків, гарантована виплата праці, оплата боргів, умови виплати, закінчити сплату, сплата податків, оплата вексяля.*

2. *Виключні умови, виняткове становище, виключна роль, виключення з правил, виняткове право, без виключення, виключно важливий задум, виняткове становище, виняткова вправність.*

3. *Матеріальна забезпеченість, забезпечення шкіл підручниками, соціальне забезпечення, пенсійна забезпеченість, забезпеченість промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру.*

Практичне заняття № 4. (2 год.)

Тема 4. Комунікативна компетентність як найважливіша складова професійної підготовки фахівців

Питання для обговорення:

1. Поняття про комунікативну компетентність.
2. Типи і стилі комунікативної/мовної поведінки. Моделі мовної поведінки.
3. Мовні смаки.
4. Мовна інтерференція.

Література

1. Гречникова Н. Ділова комунікація в культурній сфері: 5 типових помилок і 5 ефективних порад. URL: [https://chytomo.com/dilova-](https://chytomo.com/dilova)

2. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
3. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
4. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. Київ: Алерта, 2022. 312 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Комунікативна компетентність як найважливіша складова професійної підготовки фахівців» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: комунікативна компетентність, комунікативний стиль, комунікант, інтерференція;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретичний матеріал охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Поняття "комунікативна компетентність" (з лат. communico – роблю загальним, зв'язую, спілкуюся і competens (competentis) – здатний) означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів та ін.

Комунікативна компетентність – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, передбачають уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим для партнера у процесі спілкування.

Поняття **комунікативний стиль** означає властиві людині звичні способи поведінки, які використовуються при взаємодії з іншими людьми. Комунікативний стиль виявляється насамперед як набір певних дій, умінь та навичок. Вибір стилю спілкування залежить

від психологічних особливостей комуніканта (емоційності, відкритості), його життєвого досвіду, а також загальної моральної культури суспільства. Комунікативна майстерність людини виявляється в культурі її мовлення, у вмінні уникати конфлікту завдяки вибору адекватної форми комунікативної поведінки. Стиль комунікативної поведінки чи поєднання різних стилів свідчать про рівень соціальної адаптації, моральної культури людини. Виділяють такі стилі комунікативної поведінки: авторитарний, демократичний, піддатливий, агресивний, драматичний, відчужений, альтруїстичний, спокійний, екзальтований, точний, відкритий, маніпулятивний, актуалізаторський та інші.

Мода в мові – наявність у мовців певних тимчасових смаків щодо вживання окремих мовних одиниць, засобів словотворення як «престижних». Мовні смаки і звички з'являються: а) під впливом мовлення соціально авторитетних, престижних мовців, героїв фільмів, книг; пісенних шлягерів; б) як підкреслена прихильність до повернення певних мовних традицій і усунення явищ, процесів, ознак, не властивих українській мові; в) як відродження її питомих властивостей (на українські імена; на «переслідувані» в минулому слова типу либонь, поспіль, позаяк, наразі тощо); г) з бажання дистанціюватися від російських форм (типу активних дієприкметників теперішнього часу, інтерферованих суфіксів -к-, -очн- і под.); ґ) через зближення літературних форм мови з розмовними, часом і вульгаризованими; д) як результат потягу до іншомовних слів без виразної потреби в їх уживанні, що призводить до так званої макаронізації мови.

Інтерференція (від лат. *inter* — між, *взаємнота ferens, ferentis* — який несе, переносить) — взаємодія мовних систем в умовах білінгвізму, яка виникає або у процесі мовних контактів, або у процесі індивідуального засвоєння нерідної мови. Відповідно, розрізняють колективну та індивідуальну інтерференцію. У процесі інтерференції відбувається процес мимовільного, спонтанного перенесення, накладання ознак системи однієї мови на систему іншої. Результат такого перенесення виявляється в появі відхилень від норми та системи однієї мови під впливом іншої. Головне джерело інтерференції — розбіжності в системах взаємодіючих мов.

Практична частина

1. Підготуйте усне повідомлення із мультимедійною презентацією чи іншою формою візуалізації інформації на одну із запропонованих тем: «Культура мовної поведінки», «Мовна поведінка сучасної молоді», «Мовна поведінка сучасних ділових людей», «Двомовність/білінгвізм: дар чи прокляття».

2. До поданих іншомовних слів доберіть українські синоніми.

Інновація, апеляція, сервіс, презентація, кредит, брокер, кур'єр, рецидив, бартер, аргумент, пріоритет, ліміт, консенсус, прерогатива, менеджер, симптом.

4. Комунікативна ситуація. Проаналізуйте ситуацію, розробіть механізм критики для неї, обговоріть пропоновані варіанти критики, виберіть найбільш конструктивні прийоми. Услід за короткою доганою ви сказали працівнику кілька приємних слів. Спостерігаючи за партнером, ви помітили, що він спочатку був дещо напруженим, але швидко повеселішав. Невдовзі він почав як завжди жартувати, розповівши кілька свіжих анекдотів й історію, яка сьогодні трапилася в його будинку. Зрештою ви зрозуміли, що критика, з якою ви почали розмову, не тільки не була належно сприйнята, але вже ніби й забута. Імовірно, він почув тільки приємну частину розмови. Що ви зробите?

Необхідно розрізнити слова комунікабельний, комунікаційний, комунікативний. Слово комунікабельний функціонує у засобах масової інформації та художній літературі. Слугує для характеристики людини, з якою легко спілкуватися, мати ділові стосунки, яка легко встановлює контакти і зв'язки: комунікабельна людина. Прикметник комунікаційний має значення «який стосується комунікації – шляхів сполучення, транспорту, ліній зв'язку тощо»: комунікаційні труби. Прикметник комунікативний має значення «який стосується комунікації як спілкування, інформації»: комунікативна функція мовлення.

Практичне заняття № 5. (2 год.)

Тема 5. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації

Питання для обговорення:

1. Поняття про документ. Класифікація документів.

2. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.
3. Вимоги до бланків документів.
4. Оформлення сторінки.
5. Вимоги до тексту документа.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
3. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
4. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. Київ: Алерта, 2022. 312 с.
5. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: документ, реквізит;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретична частина охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Основним видом ділового тексту є **документ**. Документ (слово латинського походження, що означає «доказ») — це засіб закріплення різними способами на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності і розумову діяльність людини.

Документ має правове й господарське значення, зокрема може служити писемним доказом, а також є джерелом різноманітних відомостей довідкового характеру.

У найширшому значенні цього слова документом можна вважати будь-який матеріальний об'єкт, що містить інформацію в зафіксованому вигляді.

Вимоги до документів:

1. Документ повинен видаватися повноважним органом або особою у відповідності з її компетенцією.

2. Документ не повинен суперечити чинному законодавству і директивним вказівкам вищих органів.

3. Документ повинен бути достовірним і відповідати завданням конкретного керівництва, тобто базуватися на фактах і містити конкретні і реальні пропозиції або вказівки.

4. Документ повинен бути складений за встановленою формою.

5. Документ має бути бездоганно відредагований і оформлений.

Діловодство — це діяльність, яка охоплює питання документування й організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських функцій.

Діловодство є важливою складовою частиною роботи її кожної установи, організації, підприємства.

Формуляр документа. Кожний документ складається з окремих елементів, які зветься **реквізитами** (це обов'язковий елемент, властивий кожному окремому виду документа). Формуляр документа — це сукупність розміщених у встановленій послідовності реквізитів документа. Так, реквізитами організаційно-розпорядчих документів є:

- найменування міністерства чи відомства;
- найменування установи, організації або підприємства;
- назва структурного підрозділу;
- адресат;
- резолюція;
- гриф затвердження;
- індекс підприємства зв'язку, поштова й телеграфна адреси, номер телетайпа (абонентського телеграфу), номер телефону, номер рахунку в банку;
- назва виду документа;
- дата;
- індекс;
- посилання на індекс і дату вхідного документа;
- місце складання або видання;
- відмітка про контроль;
- заголовок до тексту;
- текст;
- відмітка про наявність додатків;
- підпис;

- гриф погодження;
- відмітка про завірення копії;
- візи;
- відмітка про виконання документа й відсилання його в справу;
- відмітка про надходження.

Бланк — це аркуш паперу з відтвореними на ньому реквізитами, що містять постійну інформацію. Найпоширенішими є бланки службових листів, довідок, актів, наказів, протоколів та ін. Усі основні документи повинні друкуватися на бланках: застосування бланків при складанні документів підвищує культуру праці управління, надає інформації офіційного характеру, полегшує виконання й подальше використання документа.

Класифікація документів. Усі наявні в обігу документи можуть бути згруповані за кількома ознаками:

За найменуванням: листи, телеграми, телефонограми, довідки, заявки, службові записки, інструкції та ін.

За походженням: службові (офіційні) й особисті. Службові документи створюються в установах, організаціях, а особисті — окремими громадянами.

За місцем виникнення: внутрішні та зовнішні. До внутрішніх належать документи, які готуються, оформляються й виконуються в межах тієї установи, організації чи підприємства, де вони складені. До зовнішніх відносять ті документи, як надходять до цієї установи та інших установ, організацій чи підприємств.

За призначенням: розпорядчі, організаційні, колегіальних органів, статутні, виконавчі, інформаційні та ін.

За структурними ознаками: регламентовані (стандартні) й нерегламентовані (нестандартні). Регламентованою зветься документація, складена за певним зразком (це стосується не лише стандартних аспектів змісту, а й формату паперу, складу реквізитів та ін.) URL :

https://dakor.kiev.ua/wpcontent/uploads/shevchuk_ukr_mova_prof_spryamuv_zmist.pdf

Практична частина:

1. Сформулюйте й запишіть визначення про документ. Обґрунтуйте значення документів у житті людини.
2. Оформіть дату цифровим способом. Поясніть, яким днем датується документ. *П'ятого травня дві тисячі двадцятого року, дванадцятого липня дві тисячі тринадцятого року, восьмого лютого дві тисячі*

третього року, двадцятого березня двохтисячного року, двадцятого січня тисяча дев'ятсот дев'яносто п'ятого року.

3. Прочитайте, правильно оформіть реквізит «Резолюція». *Оголосити подяку на вченій раді ЛНТУ*

12.05.2023.

Особистий підпис

доц. Ковальчуку П.С.

4. Виправте помилки в оформленні реквізиту «підпис». Правильні варіанти запишіть.

1. (підпис) І. І. Іванов, декан машинобудівного факультету.
2. Завідувач кафедри вищої математики (підпис) Петров П. І.
3. (підпис) Начальник відділу кадрів ЛНТУ.

5. Відредагуйте запропоновані мовні конструкції: *Першим ділом треба вирішити це питання; треба братися за роботу; ми намітили слідуючі міроприємства; ми підраховали всі можливості; на протязі року була велика нагрузка; невільно приходить на думку слідуюче; я настоюю на тому, щоб...; приступаєм до обговорення; получили заказний лист; принесли лист не по адресу; запрошення висилаємо по пошти; прийміть наші самі щирі вітання; вибачаюсь за прикре непорозуміння; працює менеджером по рекламі; діяти згідно закону „Про мови”.*

Практичне заняття № 6. (2 год.)

Тема 6. Спілкування як інструмент професійної діяльності

Питання для обговорення:

1. Спілкування і комунікація. Функції спілкування.
2. Види і форми спілкування. Етапи спілкування.
3. Мова, мовлення і спілкування. Невербальні засоби спілкування.
4. Професійне спілкування: гендерний аспект.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Гречникова Н. Ділова комунікація в культурній сфері: 5 типових помилок і 5 ефективних порад. URL: <https://chytomo.com/dilova-komunikatsiia-v-kulturnij-sferi-5-typovykh-pomylok-i-5-efektyvnykh-porad/>
3. Кацавєць Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
4. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Спілкування як інструмент професійної діяльності» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: комунікація, спілкування, невербальне спілкування;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретичний матеріал охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Спілкування – це цілеспрямований, соціально зумовлений процес обміну інформацією між людьми в різних сферах їхньої пізнавально-трудової та творчої діяльності, який реалізується переважно за допомогою вербальних засобів.

Комунікація – це цілеспрямований інформаційний обмін в різноманітних процесах спілкування. Комунікація опосередковує всі види соціальної діяльності; акумулює суспільний досвід і передає його від покоління до покоління, є чинником етнічної ідентифікації, зберігає культуру. Отже, поняття "комунікація" має ширше значення, ніж "спілкування".

Функції спілкування – це зовнішній прояв властивостей спілкування, ті завдання, які воно виконує у процесі діяльності індивіда в соціумі. Розрізняють такі функції спілкування:

- ✓ контактну (створення атмосфери обопільної готовності передавати і сприймати інформацію та підтримувати зв'язок до завершення акту спілкування);
- ✓ інформаційну (обмін інформацією, запитаннями і відповідями);
- ✓ спонукальну (заохочення адресата до певних дій);
- ✓ координаційну (узгодження дій комун і канті в);
- ✓ пізнавальну (адекватне сприйняття і розуміння змісту повідомлень);
- ✓ емотивну (обмін емоціями);

- ✓ налагодження стосунків (розуміння свого місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних стосунків);
- ✓ регулятивну (залежно від мети, яку ставить перед собою адресант, він і організовує своє спілкування, дотримується певної стратегії й тактики).

Основним універсальним засобом спілкування людей, висловлення їх думок, почуттів є **мова** (усна і писемна).

За допомогою мови ми здобуваємо знання, зберігаємо їх у нашій пам'яті, передаємо їх іншим. Формою існування мови є мовлення. **Мовлення** - це реалізація мови людьми в процесі спілкування, тобто процес реалізації мовної діяльності. Отже, мова, спілкування і мовлення взаємопов'язані. Мовлення неможливе без мови, а мова створена для того, щоб здійснювати процес спілкування. Мова є спільною для всіх, хто нею послуговується, а мовлення завжди індивідуальне, оскільки мовні засоби кожен з нас застосовує, добирає по-своєму.

Фахове мовлення має характеризуватися такими ознаками:

- ✓ змістовністю (розкриття суті висловлювання);
- ✓ логічністю (послідовне викладення думки);
- ✓ точністю (відбір мовних засобів, що найбільше відповідають висловлюваному змісту);
- ✓ правильністю (дотримання норм літературної мови);
- ✓ доречністю та доцільністю (використання мовних засобів відповідно до мети висловлювання та умов спілкування);
- ✓ емоційністю (збудження почуттів).

Мовлення – не єдиний спосіб спілкування. Люди обмінюються інформацією й за допомогою інших засобів – **жестів, міміки, погляду, пози, рухів тіла**, які часто поєднуються в різних комбінаціях. Усе це невербальні (несловесні) засоби. **Невербальні засоби спілкування** – це система немовних знаків, що слугують засобами для обміну інформацією між людьми.

Серед них важлива роль відводиться міміці. **Міміка** – це експресивні рухи м'язів обличчя, що виражають психічний стан, почуття, настрої людини в певний момент часу. З мімікою тісно пов'язаний **візуальний контакт**, тобто **погляд**, що становить важливу частину спілкування.

Однією з найважливіших проблем сучасної лінгвістики є дослідження комунікативної взаємодії індивідів (жінка-чоловік) у співвідношенні з параметрами мови. Гендерний статус учасників спілкування впливає не лише на стратегію і тактику мовленнєвого

спілкування, а й на його тональність, стиль, характер. Гендерні пошуки у лінгвістиці зводяться до таких підходів:

- ✓ маніфестація гендеру в стилі спілкування;
- ✓ виявлення особливостей мовлення чоловіків та жінок - мовні гендерні стереотипи;
- ✓ вираження гендеру на різних мовних рівнях: морфологічному, лексичному та текстуальному;
- ✓ гендер і традиції мовленнєвого етикету.

Гендерні особливості спілкування виразно виявляються в етикетному спілкуванні. Під час розмови жінки зазвичай відверто дивляться у вічі співрозмовника, чоловіки ж частіше уникають прямого погляду. Жінки здебільшого починають і підтримують розмову, а чоловіки контролюють і керують перебігом її. Жінки частіше ніж чоловіки просять вибачення, докладно щось пояснюють.

У етикетних ситуаціях знайомства чи прощання домінує чоловіче мовлення, що виявляється у компліментах та цілуванні руки жінки.:
URL : https://dakor.kiev.ua/wpcontent/uploads/shevchuk_ukr_mova_prof_pryamuv_zmist.pdf

Практична частина:

1. Запишіть максимальну кількість українських прислів'їв і приказок про **мову, мовлення, спілкування** та прокоментуйте їх.
2. Підготуйте презентацію на одну із тем: “Ввічливість – основа фахового спілкування”, “Професійне спілкування: гендерний аспект”, “Невербальні засоби спілкування”.
3. Схарактеризуйте сутність і складники поняття «**мовна компетенція фахівця**».

На особистісному рівні спілкування буває відкрите та замкнене, а на рівні техніки складається з уміння говорити та слухати. Обидва вони знаходяться у вічному, непримиренному протиборстві. Дійсно, важко або навіть неможливо пояснити, що важливіше у спілкуванні - особистісні якості чи володіння технікою проведення бесіди. Можна лише стверджувати, що кожен рівень має свою мету: на особистісному - можливості виявляються, а на технічному - реалізуються. Такі особистісні якості комуніканта, як уміння переходити від рольового до інтимного спілкування, від монологічного до діалогічного потенційно є виявом його мовної освіченості. Техніка спілкування є показником його, так би мовити, виконавської майстерності, здатності реалізувати свій особистісний потенціал.

4. **Замініть визначення синонімами - словами іншомовного походження. Поясніть їх написання.** 1. *Складноскорочене слово, утворене з перших літер або перших складів чи частин кількох слів.* 2. *Надзвичайне, сильне хвилювання; збуджений стан.* 3. *Доріжка фонограми, а також сама фонограма.* 4. *Близькі за значенням слова.* 5. *Бортпровідниця на літаках.* 6. *Ланцюг подій у художньому творі.* 7. *Кліше, печатка, які відтворюють власноручний підпис.* 8. *Мистецький твір з казковим сюжетом.* 9. *Кольорові декоративні вогні під час свят, карнавалів.* 10. *Виняткове, незвичайне, рідкісне явище.* 11. *Всесвітня асоціація комп'ютерних мереж, інтегрована мережна павутина, яка складається з різних фізично неоднорідних комунікаційних мереж, об'єднаних в єдину логічну архітектуру.* 12. *Особливий вид діяльності, спрямований на формування громадської думки з широкого спектра питань (політична акція, виборча кампанія, бізнес, виробництво і та ін.).* 13. *Прагнення до відокремлення, відособлення.* 14. *Дійова особа в художньому творі.* 15. *Невеликий сторожовий загін.* 16. *Драматичний або музичний твір.* 17. *Постановник спектаклю.* 18. *Уподібнення звуків.* 19. *В економіці – відмова держави, юридичної чи фізичної особи в односторонньому порядку від своїх боргових зобов'язань.* 20. *Людина, що любить свою батьківщину, віддана своєму народові, ладна йти на жертви в ім'я своєї вітчизни.*

Практичне заняття № 7. (2 год.)

Тема 7. Риторика і мистецтво презентації

Питання для обговорення:

1. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання.
2. Мистецтво аргументації.
3. Презентація як різновид публічного мовлення.
4. Культура сприймання публічного виступу. Види запитань.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кринець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
3. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
4. Чмут Т. К. та ін. Етика ділового спілкування. URL: <https://maup.com.ua/ua/navchannya-u->

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Риторика і мистецтво презентації» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: промова, виступ, публічний виступ;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;
- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретична частина охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Промова – заздалегідь підготовлений публічний виступ на певну актуальну тему, звернений до широкого загалу. Розрізняють розважальні, інформаційні, агітаційні, вітальні промови.

Виступ – публічне виголошення промови з одного чи декількох питань. Поширеним є виступ за доповіддю. У такому виступі орієнтовно має бути вступ (вказівка на предмет обговорення), основна частина (виклад власних поглядів на певне питання), висновки (пропозиція, оцінка).

Публічний виступ потребує ретельної попередньої підготовки, що відбувається у кілька етапів:

1. Обдумування та формулювання теми, визначення низки питань, виокремлення принципів положень.
2. Добір теоретичного і практичного матеріалу (опрацювання літератури). На цьому етапі важливо не просто знайти і опрацювати матеріал, а глибоко його осмислити, визначити головне і другорядне; інтегрувати основні положення за кількома джерелами.
3. Складання плану, тобто визначення порядку розташування окремих частин тексту, їх послідовності та обсягу.
4. Складання тез виступу.
5. Написання остаточного тексту виступу.

Навчальна презентація призначена допомогти викладачеві забезпечити зручне і наочне викладання теоретичного і практичного матеріалу. Структурні компоненти презентації. Експозиція – це встановлення миттєвого контакту з аудиторією, створення атмосфери доброзичливості, утримування уваги та спонукання інтересу до теми презентації. Вона повинна бути короткою, захоплюючою, оригінальною.

Вступ, якому відводиться 5-10% від перебігу всієї презентації, можна умовно переділити на 2 блоки: початок і вступ. Завдання – встановлення (якщо не вдалося під час експозиції) чи закріплення контакту з аудиторією, виклад лаконічних зауважень стосовно теми презентації.

Основна частина – це серцевина виступу, плануючи яку доцільно виокремити ключові положення, переходи-зв'язки.

Висновок – вихід з контакту, завершення спілкування. Це не тільки висловлення подяки за увагу, а ще одна фінальна спроба переконати аудиторію, тобто досягти мети презентації. Висновок має бути виразним, коротким й обов'язково оптимістично - мажорним.

Презентація не закінчується тоді, коли все викладено, а коли сказали про її завершення. URL: https://dakor.kiev.ua/wp-content/uploads/shevchuk_ukr_mova_prof_spryamuv_zmist.pdf

Практична частина:

1. Підготуйте презентацію на тему “**Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання**”.
2. Поміркуйте, від чого залежить мистецтво аргументації.
3. Підготуйте презентацію професії, яку опановуєте в університеті. Скористайтеся такими питаннями:
 1. *Чим приваблює обрана професія?*
 2. *Що Вам відомо про цей фах?*
 3. *Наскільки Ваша спеціальність важлива, актуальна сьогодні перспективна?*
 4. *Які ділові, моральні якості допоможуть Вам у професійній діяльності?*
 5. *Ким Ви бачите себе у майбутньому?*
4. Відредагуйте словосполучення: *У даний час; в минулому році; у випадку необхідності; через відсутність доказів; як можна швидше; коротше кажучи; обставини співпадають; по крайній мірі; по понеділках; запрошуються бажуючі; тим не менше; вільна вакансія;*

хворіє грипом; підписка на газети; не мішало б записати; по всіх правилах.

5. Послугуючись словником, з'ясуйте різницю між значеннями запропонованих слів, складіть із ними словосполучення.

Змістовий — змістовний, особистий — особовий, ознайомити — познайомити, відкрити – відчинити, посмішка – усмішка.

Практичне заняття № 8. (2 год.)

Тема 8. Культура усного фахового спілкування

Питання для обговорення:

1. Особливості усного спілкування.
2. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
3. Бесіда: функції та її види.
4. Телефонна розмова. Етичні питання використання мобільних телефонів.

Література

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Гречникова Н. Ділова комунікація в культурній сфері: 5 типових помилок і 5 ефективних порад. URL: <https://chytomo.com/dilova-komunikatsiia-v-kulturnij-sferi-5-typovykh-pomylok-i-5-efektyvnykh-porad/>
3. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
4. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. Київ: Алерта, 2022. 312 с.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У процесі вивчення теми «Культура усного фахового спілкування» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати рекомендовану літературу з теми;
- з'ясувати значення термінів: бесіда, ділова бесіда;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи практичні завдання для вдосконалення навичок, умінь комунікації, варто використати рекомендовану літературу;

- пройти тестові завдання, що розміщені на платформі Moodle.

Теоретична частина охоплює коло питань, що містять подану нижче інформацію.

Найважливіші особливості усної форми мовлення.

1. Усна форма мовлення відрізняється від писемної насамперед матеріальною формою реалізації: вона витворюється мовним апаратом людини й сприймається на слух (як цілісний відрізок мовного потоку, а не як «ланцюжок» графічних знаків).
2. Усне мовлення характеризується ще й такою особливістю, як невідповідність, спонтанність. Адже усне мовлення людини — це напівусвідомлюваний процес: людина дуже рідко замислюється над тим, як вона розмовляє, а починаючи говорити, думає хіба що над тим, що вона скаже.
3. Усне мовлення, порівняно з писемним, характеризується надлишковою інформативністю.
4. Надлишковість усного мовлення проявляється в тому, що в наших репліках під час розмови або у виступі звучить багато слів, смислове навантаження яких мінімальне (займенників, вказівних часток, прислівників, які повторюють уже назване іншими — повнозначними — частинами мови (ось, от, так; такий, якийсь, певний, таким чином, отже, так от та ін.).

Надлишковість усного мовлення проявляється і в наявності багатьох повторів. При цьому повторюються як окремі слова, так і цілі словосполучення; повторюється той самий зміст, висловлений лише дещо іншими словами, повторюються, дублюються емоції — вигуком і словосполученням або реченням, яке цей вигук «розшифровує».

Бесіда – це розмова двох чи більше осіб з метою отримання певної інформації, вирішення важливих проблем.

Ділова бесіда – це спілкування між особами з метою встановлення ділових стосунків, вирішення ділових проблем або вироблення правильного підходу до них. Ділова бесіда є цілеспрямованим спілкуванням з передбачуваним або попередньо запланованим результатом. Прикладами таких бесід є: обговорення нових проєктів, бесіда з партнером по бізнесу, співбесіда з роботодавцем.

Бесіда має таку структуру:

1. Визначення місця й часу зустрічі.
2. Початок бесіди.

3. Формування мети зустрічі.
4. Обмін думками та пропозиціями.
5. Закінчення бесіди.

До ефективних засобів зв'язку, а також способів налагодження офіційних ділових контактів між установами, способів підтримання приватних стосунків між людьми належить **телефон**.

Правила ведення телефонної розмови.

Якщо телефонуєте ви:

- насамперед привітайтеся, назвіть організацію, яку ви представляєте, а також свої прізвище, ім'я та по батькові;
- якщо телефонуєте в установу чи незнайомій людині, слід запитати прізвище, ім'я та по батькові свого співрозмовника;
- якщо телефонуєте у важливій справі, запитайте спочатку, чи є у вашого співрозмовника достатньо часу для бесіди;
- попередньо напишіть перелік питань, котрі необхідно з'ясувати, і тримайте цей перелік перед очима упродовж усієї бесіди;
- завжди закінчує розмову той, хто телефонує;
- у разі досягнення важливих домовленостей згодом надішліть підтвердження листом або факсограмою.

Якщо телефонують вам:

- спробуйте якомога швидше зняти слухавку й назвіть організацію, яку ви представляєте;
- у разі потреби занотуйте ім'я, прізвище та контактний телефон співрозмовника;
- розмовляйте тактовно, ввічливо демонструйте розуміння сутності проблем того, хто телефонує;
- не кладіть несподівано трубку, навіть якщо розмова є нецікавою, нудною та надто тривалою для вас;
- якщо ви даєте обіцянку, намагайтесь дотримати слова й виконати її якомога швидше. У разі виникнення складних питань запропонуйте співрозмовникові зустріч для детального обговорення суті проблеми;
- завжди стисло підсумуйте бесіду, перелічіть іще раз домовленості, що їх ви досягай. URL: https://dakor.kiev.ua/wpcontent/uploads/shevchuk_ukr_mova_prof_spryamuv_zmist.pdf

Практична частина:

1. Наведіть дефініцію терміна **усне спілкування** та розкрийте зміст його на конкретних прикладах.

2. Проілюструйте прикладами різні способи мовного вираження ввічливості під час телефонної розмови.

3. Утворіть від наведених власних імен форму кличного відмінка, прокоментуйте особливості вживання закінчень.

Андрій, Анатолій, Богдан, Борис, Валентин, Валерій, Віктор, Володимир, В'ячеслав, Григорій, Денис, Дмитро, Іван, Ігор, Ілля, Інна, Людмила, Максим, Марина, Марія, Микола, Михайло; Надія Олександрівна, Наталія Василівна, Оксана Степанівна, Олег Петрович, Олександр Георгійович, Орест Назарович, Петро Миколайович, Світлана Юріївна, Сергій Володимирович, Юлія Романівна.

4. Знайдіть помилки у поданих словосполученнях, відредагуйте їх.

1. *Виплата членських внесків, оплата відсотків, гарантована виплата праці, оплата боргів, умови виплати, закінчити сплату, сплата податків, оплата векселя.*

2. *Виключні умови, виняткове становище, виключна роль, виключення з правил, виняткове право, без виключення, виключно важливий задум, виняткове становище, виняткова вправність.*

3. *Матеріальна забезпеченість, забезпечення шкіл підручниками, соціальне забезпечення, пенсійна забезпеченість, забезпеченість промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру.*

5. Запишіть правила користування мобільним телефоном.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 1. Базові поняття курсу «Ділова українська мова та академічне письмо»

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає специфіка ділового мовлення та які його основні ознаки відрізняють його від побутового, художнього й наукового мовлення?
2. Що таке академічне письмо, які його принципи (об'єктивність, логічність, аргументованість, коректність) і як воно пов'язане з академічною доброчесністю?

3. Як розуміються поняття “комунікативна компетентність”, “мовна норма”, “етикет ділового спілкування” у контексті ділового мовлення?
4. Яке значення має володіння нормами ділової української мови для формування професійного іміджу та ефективної комунікації в освітньому й науковому середовищі?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Базові поняття курсу «Ділова українська мова та академічне письмо» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Гуменюк І. М. Сучасні підходи до навчання української мови за професійним спрямуванням: перспективні вектори досліджень. *Молодь і ринок*. 2021. № 4. С. 92–99.) URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236356>
2. Опрацюйте статтю Климової К. Оновлення змісту навчальної дисципліни «ділова українська мова» в умовах розвитку сучасної науки та освіти. № 1 (2023): Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.16>

Тема 2. Стилi сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

Питання для самоконтролю

1. Які основні стилі сучасної української літературної мови виокремлюють у мовознавстві? У чому полягає їхня функціональна специфіка?

2. Які ознаки офіційно-ділового, наукового та публіцистичного стилів є найважливішими для професійного мовлення? Наведіть приклади їх реалізації у професійному спілкуванні.
3. Як мовленнєва ситуація та комунікативна мета впливають на вибір стилю мовлення у різних сферах професійної діяльності (освітній, науковій, адміністративній, медійній тощо)?
4. Проаналізуйте приклади професійних текстів різних типів (наказ, наукова стаття, діловий лист, публічний виступ) і визначте, які стильові риси визначають ефективність їхньої комунікації.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Вусик Г. Л., Павлик Н. В. Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року. Закарпатські філологічні студії. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 52–57. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_1/9.pdf
2. Опрацюйте статтю Гуменюк І. М. Функційно-стилістичний підхід до навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх учителів початкових класів. Академічні студії. Серія : Педагогіка. 2021. Вип. 3. Ч. 1. С. 33–38. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.3.1.6>

Тема 3. Лексикографія. Роль словників у підвищенні мовленнєво-професійної культури

Питання для самоконтролю

1. Що таке лексикографія як наука? Які її основні напрями та завдання у сучасній українській мовній практиці?
2. Які види словників використовуються в професійному мовленні (тлумачні, орфографічні, термінологічні, перекладні, фразеологічні тощо) і яку роль вони відіграють у формуванні мовної компетентності фахівця?
3. У чому полягає зв'язок між культурою користування словниками та рівнем мовленнєвої й професійної культури? Наведіть приклади комунікативних ситуацій, де важливим є точний добір слова.
4. Як електронні лексикографічні ресурси (онлайн-словники, корпуси української мови, мовні платформи) допомагають удосконалювати професійне мовлення в умовах сучасної комунікації?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Лексикографія. Роль словників у підвищенні мовленнєво-професійної культури» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Лебедевої Н. А., Бевзо Г. А, Малінської Г. Д. Порівняльна лексикологія української та англійської мов. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/part_2/8.pdf
2. Опрацюйте статтю Підкуймуха Л. М. Лексика міського побуту в мовленні міжвоєнного Львова. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a6d8eafe-4578-42e4-a040-45d2a11c711d/content>

Тема 4. Комунікативна компетентність як найважливіша складова професійної підготовки фахівців

Питання для самоконтролю

1. Що таке комунікативна компетентність і які її основні складові (мовна, мовленнєва, соціокультурна, стратегічна, прагматична)?
2. Яким чином комунікативна компетентність впливає на професійну діяльність фахівця у різних галузях (освіта, менеджмент, право, медицина, журналістика тощо)?
3. Які мовленнєві бар'єри можуть заважати ефективній професійній комунікації? Які стратегії та засоби сприяють їх подоланню?
4. Як формування комунікативної компетентності пов'язане з розвитком культури професійного мовлення, етики спілкування та іміджу фахівця?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Комунікативна компетентність як найважливіша складова професійної підготовки фахівців» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Гуменюк І. М. Компетентнісна лінгводидактична парадигма як кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням. URL: <https://doi.org/10.33251/2522-1477-2019-6-190-194>

2. Опрацюйте статтю Бойко, І. (2024). Комунікативна компетентність в контексті сучасних освітніх стандартів та наукових досліджень. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, (22), 216–230. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.22.2024.320159>

Тема 5. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації

Питання для самоконтролю

1. Яке значення мають ділові папери в системі професійної комунікації? Які функції вони виконують у діловій взаємодії між установами та особами?
2. Які види ділових паперів найчастіше використовуються у професійній діяльності? У чому полягають відмінності між документами інформаційного, розпорядчого та особистого характеру?
3. Які мовні, стилістичні та композиційні норми слід враховувати під час складання ділових документів, щоб забезпечити їхню точність, логічність і коректність?
4. Як володіння навичками укладання ділових паперів впливає на професійний імідж і рівень комунікативної компетентності фахівця?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Мунтян О. Способи мовленнєвого впливу під час ділового спілкування. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24871/3/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>
2. Опрацюйте статтю Степчук Ю. П., Бевзо Г. А. Комунікативні стратегії взаємодії у діловому спілкуванні. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/part1/13.pdf

Тема 6. Спілкування як інструмент професійної діяльності

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає роль спілкування як інструменту професійної діяльності? Які функції воно виконує у процесі взаємодії між фахівцями?
2. Які види професійного спілкування (вербальне, невербальне, публічне, ділове, міжкультурне тощо) найчастіше застосовуються у вашій професійній сфері?
3. Які якості ефективного комунікатора є ключовими для побудови результативного професійного діалогу (уважність, толерантність, емпатія, логічність, культура мовлення)?
4. Як порушення комунікативних норм (тон, форма звертання, невдале формулювання думки, ігнорування етикету) може вплинути на ефективність професійної взаємодії?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Спілкування як інструмент професійної діяльності» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте статтю Дубас Р.Г, Липовенко А.Р. Ділова комунікація: етичний аспект. URL: <https://ekonomics.com.ua/s90-dilova-komunikaciya-etichniy-aspekt>
2. Опрацюйте статтю Ангелова Г. В., Дмитрашко С. А. Ділове спілкування: особливості сучасної комунікації. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/134>

Тема 7. Риторика і мистецтво презентації

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність риторики як науки і мистецтва переконливого мовлення? Яке значення вона має для сучасного фахівця?
2. Які етапи підготовки публічного виступу або презентації виокремлюють у класичній та сучасній риторичі (інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акціо)?
3. Які мовні та невербальні засоби сприяють ефективності презентації (інтонація, жести, темп мовлення, візуальний супровід, контакт із аудиторією)?
4. Як структура, логіка й естетика подання матеріалу впливають на сприйняття змісту презентації та формування професійного іміджу промовця?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Риторика і мистецтво презентації» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;
- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом

не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте розділ «Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування. Мовні засоби переконування» з книги Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики, С. 48-56. URL: DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-33>
2. Опрацюйте розділ «Види публічного мовлення. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу» з книги Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики, С. 56-65. URL: DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-33>

Тема 8. Культура усного фахового спілкування

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність культури усного фахового мовлення? Які її основні ознаки та вимоги до мовця-професіонала?
2. Які етичні норми і правила мовленнєвої поведінки необхідно дотримуватися під час професійного спілкування?
3. Як інтонація, темп, логічний наголос, дикція впливають на ефективність усного мовлення у професійній діяльності?
4. У чому полягають особливості діалогічного й монологічного мовлення в офіційно-діловій сфері та як забезпечити комунікативну доречність висловлювання?

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

У процесі опанування теми «Культура усного фахового спілкування» рекомендовано:

- оволодіти теоретичним матеріалом, проаналізувати та опрацювати рекомендовану літературу з теми;
- законспектувати відповіді на питання для обговорення;

- виконуючи завдання самостійної роботи, важливо дотримуватись таких вимог: опрацьований матеріал має бути обсягом не менше 2 сторінок друкованого та чітко структурованого тексту без помилок.

Завдання

1. Опрацюйте розділ «Культура й техніка мовлення» з книги Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики, С. 72-134. URL: DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-33>
2. Опрацюйте розділ «Лексична норма (правильність). Культура мовлення. Фразеологічна норма (правильність). Культура мовлення» з книги Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики, С. 218-233. URL: DOI <https://doi.org/10.32405/978-617-8571-69-6-2025-33>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 272 с.
2. Гречникова Н. Ділова комунікація в культурній сфері: 5 типових помилок і 5 ефективних порад. URL: <https://chytomo.com/dilova-komunikatsiia-v-kulturnij-sferi-5-typovykh-pomylok-i-5-efektyvnykh-porad/>
3. Гдакович М. С. Синтаксичні норми у діловому мовленні: навч.-метод. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 52 с.
4. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Луцьк, 2022. 192 с.
5. Здиховська Т. В., Данилюк О. К. Українська мова (за професійним спрямуванням): конспект лекцій. Луцьк: ПП Іванюк, 2023. 107 с.
6. Кацавець Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 306 с.
7. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч.- метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 86 с.

8. Онкович, Г., Боголюбова, М., Флегонтова, Н. Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Нові технології навчання: збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ, 2020. Вип. 94, 253-259.
9. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови. Навчальний посібник з алгоритмічними приписами. Київ: Центр навчальної літератури, 2021, 426 с.
10. Панькевич О. О. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Одеса: ФОП Побута М. І., 2021. 76 с.
11. Плотницька І. Ділова українська мова. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 260 с.
12. Плотницька І. Основи наукового мовлення. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 251 с.
- 13 СукаленкоТ., Ладиняк Н. Службове листування як форма сучасної ділової комунікації. URL:http://www.apfn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/19.pdf
14. Шевчук С. Українське ділове мовлення. Київ: Алерта, 2022. 312 с.
15. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

Інформаційні ресурси

16. Академічний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
17. Лінгвістичний портал. URL: <http://www.mova.info/>
18. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020. Вимоги до оформлення документів. URL: <https://bit.ly/3kUJpxU>
19. Офіційний сайт української мови. URL: <https://ukrainiskamova.com/>
20. Словник скорочень українських слів. URL: <https://abbrs.info/>
21. Електронний освітній портал ЛНТУ. URL: <https://mdl.lntu.edu.ua/course/view.php?id=9234>

Ділова українська мова та академічне письмо [Текст]:
Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми
«Автомобільна електроніка» галузі знань 6 Інженерія, виробництво
та будівництво (17 Електроніка, автоматизація та електронні
комунікації) спеціальності 65 Електроніка, електронні комунікації,
приладобудування та радіотехніка (171 Електроніка)
денної та заочної форм навчання / уклад. Л. В. Жванія, Луцьк: Відділ
іміджу та промоції ЛНТУ, 2025. 47 с.

Комп'ютерний набір : Л.В. Жванія

Редактор: Л. В. Жванія

Підп. до друку 2025р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. ____ . Обл.-вид. арк.
Тираж ____ прим.

Відділ іміджу та промоції
Луцького національного технічного університету
43018 м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ВІП ЛНТУ